## استاد منوچهر صهبایی رهبر دائم ارکستر سمفونیک تهران در گفت‌وگو با «ایران»:

# انتخاب شدن به عنوان نوازنده ارکستر شروع کار است نه هدف

گفت‌وگو

نداسیجانی
خبرنگار

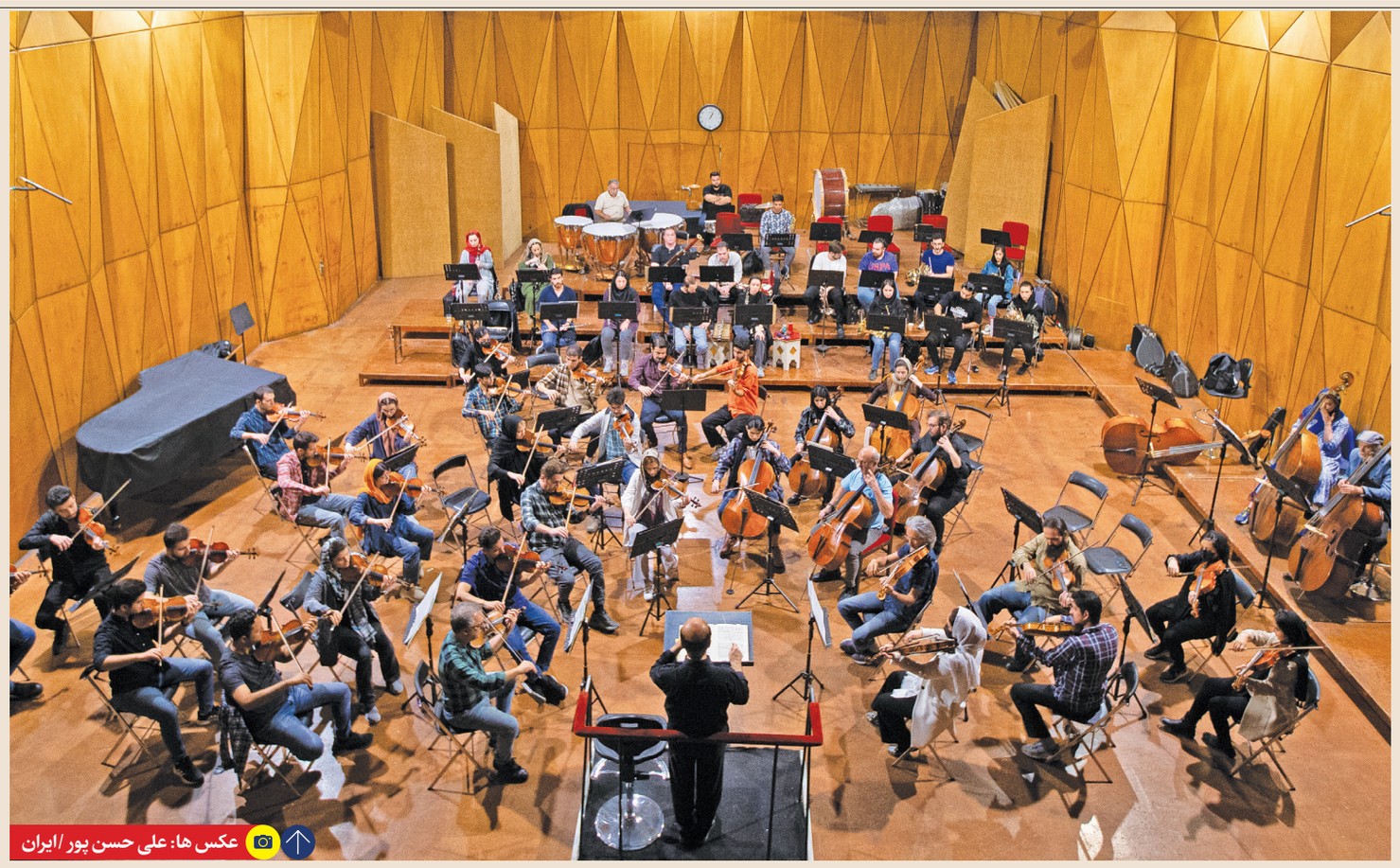

عکس ها: علی حسن پور / ایران

**حدود۹ دهه ازآغاز راه‌اندازی ارکستر سمفونیک تهران می‌گذرد(۱۳۱۲) واین ارکسترکهن کار و کاربلد طی این ۹۰سال فعالیت کاری‌اش با حضور و هدایت رهبران مختلف، توانست آثاری شمار و زیبایی را برصحنه هنرموسیقی ایران زمین، به اجرا بگذارد.ارکستری که معرف آثارموسیقی کلاسیک غربی ازآهنگسازان بنام دنیا ودرکنارآن آثارآهنگسازان ایرانی است.استاد منوچهرصهبایی یکی از همین رهبران با تجربه و شناخته شده و دغدغه‌مند ارکستر سمفونیک تهران است که سابقه همکاری‌اش با این ارکستربه سال‌ها قبل برمی‌گردد. صهبایی در کنارارکستر، دکترای رشته موزیکولوژی دارد و سولیست ابواست و زیر نظر استادان بزرگ موسیقی تلمذ کرده است. او همچنین سال‌ها رهبری ارکستر مجلسی را نیز برعهده داشته است.منوچهر صهبایی مهرماه امسال به عنوان رهبر دائم ارکستر سمفونیک تهران معرفی شد و از آن تاریخ به بعد این ارکستر با حضور نوازندگان جوان اجراهای متعددی را در تالار وحدت برگزار کرد.آخرین اجرای این ارکستر در۱۴۰۲ کنسرت «فلوت سحرآمیز» بود که با استقبال خوب مخاطبان همراه شد. او در گفت‌وگو با «ایران» از برنامه‌هایی که برای این ارکستر در نظر گرفته و همچنین تغییراتی که در ارکستر ایجاد شده سخن گفته است که در ادامه می‌خوانید؛**

**ارکسترسمفونیک تهران از قدیمی‌ترین ارکسترهای ایران است که از زمان تأسیس آن تا به امروز، اتفاقات مختلف موجب توقف و تعطیلی این ارکستر شده است. از حضور دوباره خود در ارکسترسمفونیک به عنوان رهبر دائم بگویید.**

ارکسترسمفونیک تهران سال ۱۳۲۲ به همت پرویزمحمود پایه‌گذاری شد. البته قبل از آن تاریخ، ارکسترهای دیگری نیزهرکدام برای مدت کوتاهی فعالیت می‌کردند. مانند ارکستر درویش خان، ارکسترهای نظامی، ارکستر بلدیه، ارکستراساتید موسیقی در رادیو و... من نیزازسال ۱۳۸۶تابهار۱۳۸۹ رهبرومدیرهنری ارکسترسمفونیک بوده‌ام. درواقع باید بگویم ازبعد از انقلاب هرگاه به ایران آمدم به سبب مشکلات ارکسترسمفونیک تهران بوده ودرخواست همکاری که ازسوی مسئولان ارکسترمطرح شده است. به یاد دارم بهار۱۳۷۱ بود، آن دوران در سوئیس زندگی می‌کردم. خبر دادند ارکسترسمفونیک تهران شرایط خوبی ندارد و به دنبال آن تعدادی از نوازنده‌های قدیمی ارکسترنامه‌نگاری کردند که به ایران بیایم ونسبت به شرایط ارکستر و تقویت آن همکاری‌های لازم را داشته باشم واین اتفاق صورت گرفت و سبب شد ارکستر جانی دوباره بگیرد.البته همه این کارها را بدون هیچ چشمداشت مالی و قراردادی قبول کردم و حتی هزینه سفر و اقامت در تهران را شخصاً پرداخت کردم. این ارتباط و همکاری ادامه داشت تا سال ۱۳۸۶. آبان ماه آن سال از من دعوت به عمل آمد تا به عنوان رهبر میهمان با ارکستر همکاری داشته باشم. آن زمان هم ارکستر شرایط خوبی نداشت و درجلسه‌ای عنوان کردند به علت بی‌نظمی اعضا، تصمیم گرفته شده ارکستر را منحل کنند. در همان جلسه برخی از دوستان این پیشنهاد را پذیرفتند اما من نسبت به این موضوع واکنش نشان دادم و گفتم نمی‌شود ارکسترسمفونیک تهران منحل شود. درهمان برهه زمانی به اروپا رفتم و ظرف مدتی کوتاه، کارهایم را انجام دادم و با آنکه استخدام رسمی دولت سوئیس واتریش بودم، استعفای خود را اعلام کردم. ناگفته نماند همان زمان خیلی‌ها به من گوشزد کردند این کار را انجام ندهم، اما تصمیمم را گرفته بودم و همه کارهایم را کنارگذاشتم و به ایران آمدم و به مدت دوسال و نیم ارکستر را سرپا نگاه داشتم. اگرچه در همان دوران هم بی‌نظمی‌ها و عدم همکاری اعضا در ارکستر کم و بیش دیده می‌شد، تاآنجاکه معاون هنری وقت، به من پیشنهاد کرد با برگزاری آزمونی، ارکستر جدیدی پایه‌گذاری کنم و این ارکستر کنارگذاشته شود، ولی این پیشنهاد را نپذیرفتم و در پاسخ به ایشان گفتم، آمده‌ام تا ارکسترها را بسازم نه آنکه منحل شوند.

**اشاره داشتید از سال ۷۱ با ارکستر همکاری داشتید. این نوازنده‌ها از همان دوران حضور داشتند؟**

از دوران نوجوانی تا به امروز، نسل‌ها و نوازنده‌های مختلفی را در ارکستر دیده‌ام و امروز با دوازدهمین نسل و چهره‌هایی آشنا شده‌ام که به عنوان نوازنده در ارکستر فعالیت می‌کنند. یعنی ۱۲ دوره این نوازنده‌ها تغییرکرده‌اند. به یاد دارم آن دوران که در هنرستان عالی موسیقی تحصیل می‌کردم، هر زمان فرصتی بدست می‌آمد به کنسرت‌های ارکستر سمفونیک تهران می‌رفتم و با جان و دل گوش می‌دادم. آن زمان نوازنده‌های دیگری در ارکستر فعالیت داشتند که امروز به هر دلیل حضور ندارند. جالب است بدانید دراروپا، نوازنده‌ها تا سن بازنشستگی فعالیت دارند.

**در حال حاضر در چه سازهایی کمبود نوازنده است؟**

ارکسترحدود ۷۰ نوازنده دارد و درسازهای زهی فضا برای جذب نوازنده بسیار است. در سازهای بادی تقریباً تعداد نوازنده‌ها تکمیل شده اما اگر نوازنده‌های خوبی داشته باشیم می‌توانند جذب ارکستر شوند.

**مدت زمان همکاری یک نوازنده با ارکستر به توانایی او بستگی دارد یا قراردادی که منعقد می‌شود؟**

انتخاب نوازنده با آزمون انجام می‌گیرد و در ادامه استخدام می‌شود. در ایران معمولاً نوازنده‌ها خیلی جوان هستند و آینده آنها به خودشان بستگی دارد. نکته قابل توجه اینکه، انتخاب شدن به عنوان نوازنده ارکستر، به هدف رسیدن نیست، بلکه شروع کار است. این جمله را بارها به نوازنده‌هایم گفته‌ام. پیشرفت آنها ملزوم به تمرینات بسیار است. طی سال‌ها فعالیت در زمینه رهبری ارکستر، ارکسترسمفونیک تهران، ارکستری است که تمام افراد آن دارای یک ملیت هستند و همه ایرانی هستند. این درحالی است که ارکسترهای اروپایی از ملیت‌های مختلف تشکیل شده‌اند و هرگاه تصمیم به جذب نوازنده‌ای جدید باشد، فراخوان بین‌المللی منتشر می‌شود و از همه جای دنیا دراین فراخوان شرکت می‌کنند و بهترین انتخاب‌ها صورت می‌گیرد، اما در ارکسترهای ایران این امکان وجود ندارد یعنی شرایط مالی اجازه نمی‌دهد نوازنده اروپایی در ارکستر جذب شود. باید بگویم درحال حاضر شرایط مالی نوازنده‌های خودمان هم مناسب نیست و نیاز است حمایت بیشتری صورت بگیرد. سازهای مورد استفاده نوازنده‌ها، اغلب خارجی هستند و ارزش مالی بسیاری دارند و کوچک‌ترین تعمیر آنها برابر با ۲ یا ۳ برابر حقوق ماهیانه آنهاست.

**با توجه به اساسنامه ارکستر و تأکید بر جذب نیروهای جوان و توانمند، آزمون ارکسترهر چند سال یک بار برگزار می‌شود؟**

از نگاه من در ایران این ضرورت وجود دارد که این آزمون هر ساله برگزارشود. به این دلیل که برگزاری چنین آزمون‌هایی، در نوازنده‌ها انگیزه ایجاد می‌کند، به‌طور مثال وقتی نوازنده‌ای به‌صورت موقت جذب ارکستر می‌شود، تمام تلاشش جلب رضایت رهبر ارکستر است اما به محض اینکه استخدام می‌شود، دیگر انگیزه‌ای برای کار کردن ندارد. نقطه مقابل نوازندگان اروپایی. نوازنده‌های اروپایی با جان و دل و با رعایت قوانین در ارکستر کار می‌کنند آنچنان که گویی مالک ارکسترهستند، اما متأسفانه در ایران این انگیزه وجود ندارد و به همین سبب لباسی که می‌دوزیم بایستی به تن جامعه ما باشد، بنابراین همچنان تأکیدم برگزاری سالانه آزمون است.

**در ارکسترسمفونیک ایران از سازهای ایرانی هم استفاده می‌شود؟**

استفاده از سازهای ایرانی در ارکستر ملی کاربرد دارد که به عقیده من باید گفته شود ارکسترموسیقی ملی ایران، چراکه این ارکستر قطعات ایرانی را می‌نوازد و بهترآن است که ارکستر موسیقی ملی نامیده شود. ارکستر سمفونیک تهران، نمادی از هنر بین‌المللی کشور ماست و در تمامی کشورهای دنیا این ارکستر فعال است و بر اساس یک استاندارد جهانی فعالیت می‌کند و ما نیز در این ارکستر قطعاتی را اجرا می‌کنیم که در تمام دنیا نواخته می‌شود و ارائه‌دهنده یک هنر جهانی هستیم. سازهای مورد استفاده در این ارکستر در پارتیتورها قید شده است، اما اگر اثری از یک آهنگساز ایرانی انتخاب شود و ساز ایرانی هم در پارتیتور باشد آن ساز را در ارکسترسمفونیک استفاده می‌کنیم.

> ارکسترنمایانگر گوشه‌ای از یک اجتماع است که بایستی با رعایت نظم و قانون هدایت شود.تک تک نوازنده‌ها نیز بایستی به لحاظ تکنیکی درسطح خوبی کارکنند و درکنارآن روحیه همکاری داشته وعلاقه‌مند به کارخود باشند. به اعتقاد من اگردرکارهنری عشق نباشد پیشرفتی هم حاصل نمی‌شود چون کارهنری به لحاظ مالی آینده‌ای ندارد و تنها عشق است که هنرمند را تا پایان راه با خود همراه می‌کند

**کشورهایی که مهد موسیقی هستند و ارکسترهایشان معرفی دنیاست قطعاً این قطعات بین‌المللی را بهتر از ارکسترسمفونیک ما اجرا می‌کنند. براین اساس برای جذب مخاطب چه اتفاق و حرف تازه‌ای در این ارکستر انجام می‌گیرد؟**

در حال حاضر دسترسی مردم به فضای مجازی آسان شده و گستردگی در این زمینه موجب شده است مردم به راحتی با اتفاقات روز دنیا در ارتباط باشند و آشنا شوند. نکته دیگر اینکه جامعه پیشرفته و به لحاظ اقتصادی تأمین، بالطبع ارکسترسمفونیک بهتری هم خواهد داشت، اما در خصوص این سؤال باید بگویم ما برای مردم کشورمان اجرا می‌کنیم و قیاسی با ارکسترهای اروپایی نداریم، بلکه بنا بر امکانات و توانمندی نوازنده‌هایمان فعالیت داریم و سعی‌مان بر این است که بهترین‌ها ارائه و اجرا شود. ما هر چه داریم تولیدات خودمان است و تلاشمان این است که کنسرتی در حد و اندازه اجراهای ارکسترهای خارجی داشته باشیم. کمااینکه در همین مدت زمان کوتاه هدفمان را معرفی کردیم و به مرور زمان پیشرفت‌های بیشتری حاصل خواهد شد و به نتایج خوبی خواهیم رسید.

**با توجه به تجربه رهبری و ارتباط شما با ارکسترهای خارجی، آیا این امکان وجود دارد ارکستر سمفونیک تهران در خارج از ایران هم اجرای برنامه داشته باشد؟**

بله، اما هدف اصلی من انجام این اتفاق نیست و در این خصوص اجراهای بسیاری داشته‌ام و انجام این کار مستلزم فراهم شدن امکانات آن و برنامه‌ریزی‌های دقیق است. البته اگر این اتفاق حاصل شود با کمال میل انجام خواهم داد. آرزویم این است که دنیا بداند در ایران چه پیشرفت‌های چشمگیری به لحاظ فرهنگی، علمی، هنری و... صورت گرفته است. این در حالی است که خارج از ایران نگاه خوبی به کشورمان ندارند در صورتی که دستاوردهای بزرگی داشته‌ایم.

**در این ارکستر آثار آهنگسازان ایرانی هم اجرا می‌شود؟**

بله حتماً. سال‌ها قبل که در ارکسترهای اروپا فعالیت می‌کردم، اجرای آثار آهنگسازان ایرانی در برنامه اجراهایم بود و شنیده می‌شد. ماحصل آن اجراها حدود ۱۰ سی دی است که هرکدام ۷۰ دقیقه هستند. هدف من معرفی آثار موسیقی سمفونیک ایرانی به جهانیان بود؛ به کسانی که در این رشته تحصیل کرده‌اند و علاقه‌مند به موسیقی کلاسیک هستند. همان‌طورکه گفته شد سی دی آن اجراها موجود است و به عنوان هدیه به ۵۰ ارکستر بین‌المللی ارسال کردم تا بدانند در ایران چه استعدادهای درخشانی حضور دارند. جالب است بدانید موضوع آخرین تز دکترای من در رشته هنر که در دانشگاه استراسبورگ تحصیل می‌کردم، موسیقی سمفونیک ایران بود که ارائه شد و در تمامی این سال‌ها سعی‌ام معرفی هنر ایران به دنیا بود که امیدوارم توانسته باشم در این زمینه قدمی بردارم. در برنامه‌های فعلی ارکستر هم تصمیم بر این است از قطعات آهنگسازان موسیقی سمفونیک ایرانی بهره ببریم.

**در دوره جدید فعالیت هنری خود به عنوان رهبر ارکستر چه ایده و برنامه‌ای دارید؟**

ارکستر سمفونیک یک رپرتوار استاندارد دارد که در همه جای دنیا نواخته می‌شود. ما هم با امکانات موجود بهترین برنامه‌ها را به کسانی که این هنر را حمایت می‌کنند ارائه خواهیم داد.

**قرار است چه رپرتوارهای تازه‌ای اجرا شود؟**

در تمامی برنامه‌های معمول رپرتوارهای جدید هم در نظر گرفته شده اما برنامه‌ریزی دراین زمینه نیازمند زمان است. رپرتوارهای ارکسترسمفونیک بسیار وسیع است؛ صدها سمفونی و قطعه ارکسترال که تا به امروز یا اجرا نشده یا کمتربه گوش مخاطبان رسیده است.

**آیا از حضور رهبر میهمان هم بهره خواهید برد؟**

یک رهبر ارکستر علاوه بر موزیسین خوب بودن، باید تحصیلات رهبری هم داشته باشد. نکته قابل توجه اینکه در ایران تعداد رهبران حرفه‌ای و کاربلد انگشت‌شمار است. امکاناتی هم برای دعوت از رهبران خارجی فراهم نیست و نیازمند بودجه است، اما چنانچه شرایط اجازه دهد حتماً دعوت خواهم کرد.

**موضوع آموزش رهبری ارکستر از نکات مهمی است که در فضای آموزشی ما کمتر مورد توجه قرارگرفته است. آیا علاقه‌مند هستید این موضوع را در دانشگاه‌ها یا هنرستان‌ها تدریس کنید؟**

حدود ۳۰ سال در کنسرواتوار وآکادمی موسیقی در اروپا تدریس کردم. شاگردانم چه در بحث نوازندگی ساز ابوا و چه در موضوع رهبری ارکستر جزو بهترین موزیسین‌های اروپا هستند. بنابراین فردی که بخواهد در این زمینه قدم جدی بردارد باید تحصیلات موسیقایی داشته باشد و با انگیزه این حرفه را دنبال کند در غیر این صورت زمانم را برای تدریس هدر نخواهم داد. من در ایران هم شاگردان بسیاری تربیت کرده‌ام اما بی‌انگیزگی برخی از آنها موجب شد احساس کنم زمانم تلف شده است. یک هنرمند نمی‌تواند راه صد ساله را یک‌شبه طی کند. باید تحصیلات و تکنیک رهبری را کنار هم داشته باشد و کسب کند. نکته دیگر اینکه متأسفانه فضای آموزشی کشورمان هم مساعد نیست و برخی از معلمان دانش کافی در زمینه موسیقی ندارند و این اتفاق موجب می‌شود هنرجو به خوبی آموزش نبیند. من حدود دوسال ونیم در هنرستان موسیقی دخترانه تدریس داشتم و در همان بازه زمانی ۲ سال، دو نفر از شاگردانم در ساز ابوا به سطح سولیستی رسیده و به خارج از ایران رفتند.

**طی این سال‌ها، اجراهای ارکسترسمفونیک تهران اغلب برای پایتخت‌نشینان برگزار شده و دیگر شهرها و استان‌های کشورمان از تماشای این کنسرت‌ها محروم بودند. دراین باره برنامه‌ای خواهید داشت؟**

بله حتماً. حتی اگراین امکان فراهم شود، علاقه‌مندم درمناطق محروم هم اجرای برنامه داشته باشیم. سال‌ها قبل که به مدت دوسال ونیم رهبردائم ارکستر بودم، چندین بار پیشنهاد کردم اجرایی در فضای باز مناطق دورافتاده داشته باشیم اما این اتفاق میسر نشد. البته انجام چنین کارهایی نیازمند هماهنگی و برنامه‌ریزی‌های منظم و مدون است؛ حتی اجرای کنسرت درشهرهای بزرگی چون شیراز، تبریز، اصفهان، مشهد، ارومیه و... که سالن کنسرت دارند. ناگفته نماند یکی از اهداف من این بود هر برنامه‌ای که در تهران اجرا می‌شود، یک شب هم در یکی از شهرهای بزرگ ایران اجرا داشته باشیم. بنابراین ایده این کار وجود دارد اما برنامه‌ریزی آن مهم است. نکته دیگر اینکه ارکسترها بایستی زیر نظر مستقیم وزارتخانه باشد نه مجموعه دیگری چرا که بودجه آن به طور مستقیم پرداخت شود. موضوعی که در همه جای دنیا متداول بوده و هست.

**شما هم مدیرهنری ارکستر و هم رهبر ارکسترهستید؟**

درحقیقت تمامی تصمیم‌های ارکستر برعهده رهبر ارکستر است کما اینکه در همه جای دنیا رهبر ارکستر مدیر هنری ارکستر نیزهست. اما در این بین از نظرات و پیشنهادهای شورای هنری ارکستر که از دوستان هنرمند ما هستند استفاده می‌کنیم. البته به نظر من عنوان این شورا باید شورای فنی باشد، چرا که در خصوص مسائل فنی ارکستر تصمیم‌گیری می‌کنند.

**فعالیت این شورا چیست؟**

شورا مشکلات و مسائل ارکستر را بررسی و مرتفع می‌کند. به طورمثال فعالیت ارکستر قدیم مورد بررسی قرار گرفت وبا همفکری شورا دراین باره تصمیم‌گیری شد. درباره قطعات اجرایی هم اگر پیشنهادی داشته باشند توجه خواهم کرد و مشورت صورت می‌گیرد.

**قرارداد رهبری شما چه مدت زمان است؟**

قرارداد رهبری ارکستربه‌صورت سالانه است که طبق توافق هردو طرف تمدید می‌شود. من حکم رهبری دائم ارکسترسمفونیک را دارم و تا زمانی که بخواهم می‌توانم این مسئولیت را عهده دارباشم. قراردادها برای پرداخت هزینه‌های معمول هستند. بحث مالی موضوع پیش پا افتاده‌ای است که خود را وارد این مسائل نمی‌کنم.

**پیشرفت و پویایی یک ارکسترمنوط به حضور یک رهبر کاربلد و با تجربه است یا نوازنده‌های خوب؟**

هردومکمل یکدیگرهستند. درکنار نوازنده‌های خوب، یک رهبر با تجربه و تحصیلکرده نیز لازم است. هرچه ارکسترضعیف باشد، رهبر باید قوی و تواناتر باشد تا ضعف‌های ارکستر جبران شود. ارکسترنمایانگر گوشه‌ای از یک اجتماع است که بایستی با رعایت نظم و قانون هدایت شود.تک تک نوازنده‌ها نیز بایستی به لحاظ تکنیکی درسطح خوبی کارکنند و درکنارآن روحیه همکاری داشته وعلاقه‌مند به کارخود باشند. به اعتقاد من اگردرکارهنری عشق نباشد پیشرفتی هم حاصل نمی‌شود چون کارهنری به لحاظ مالی آینده‌ای ندارد و تنها عشق است که هنرمند را تا پایان راه با خود همراه می‌کند.

**با این تفاسیر چشم‌انداز شما از آینده ارکستر سمفونیک چیست؟**

این ارکسترازسال ۱۳۲۲ فراز و نشیب‌های بسیاری را تجربه کرده است. تنها دوران طلایی آن از سال‌های ۱۳۵۱ تا اوایل ۱۳۵۷ بود به رهبری فرهاد مشکات. تنها زمانی که ارکستر به لحاظ اقتصادی شرایط خوبی داشت و امکان دعوت از حضور رهبرها وسولیست‌های خارجی میسر بود. بعد از آن دوران، مانند یک کشتی طوفان زده هیچ گاه آسایش و آرامش نداشت. البته تمام تلاش ما هم این است که آرامش و آسایش را به ارکستر برگردانیم.

**شرایط حال حاضر ارکستر به چه صورت است؟**

ازتیرماه ۱۴۰۲ بنیاد رودکی با برگزاری آزمون نوازنده‌های جدید استخدام کرد و در واقع ارکستر جدیدی تشکیل شد. در مورد این ارکستر باید بگویم در حال حاضر ارکستری داریم بسیار منظم و مرتب که از لحاظ نظم گروهی در یک استاندارد جهانی است. در خصوص تکنیک هم باید بگویم نوازندگان جوانی که در تیرماه شروع به کار کردند و هیچ تجربه‌ای نداشتند، در حال حاضرحرفه‌ای کار خود را انجام می‌دهند و پیشرفت چشمگیری داشته‌اند. ما خوشحالیم ارکستری را به وجود آورده‌ایم که کار گروهی ونظم تیمی در آن محسوس است و کنسرت‌های بسیار موفقی هم داشته‌ایم. امید دارم که با پیگیری بسیار و دلسوزی همکاران در بنیاد رودکی، هر روز گامی رو به جلو در راستای تحقق بخشیدن چهره ارکستر به یک نماد بین‌المللی داشته باشیم.